

วรรณกรรมคัมภีร์ เขียมซีเมืองเขมร

Gambhira: Cambodian Fortune-
telling Literature

ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
Chanchai Khongphianthum

บทคัดย่อ

คัมภีร์เขมรเป็นวรรณกรรมทำนายโชคชะตา เนื้อหาของคัมภีร์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นส่วนที่อ้างถึงนิทานธรรมบทหรือนิทานชาดกขึ้นต้นด้วยคำว่า **กัณฑ์ที่...นี้กาล** ส่วนที่สองเป็นคำทำนายขึ้นต้นด้วยคำว่า **“ทำนายทายว่า”** ซึ่งเหตุการณ์หรือพฤติกรรมของตัวละครจากนิทานเรื่องที่ยกมากล่าวในส่วนที่ 1 ต้องสัมพันธ์กับคำทำนายในส่วนที่ 2 เสมอ

คัมภีร์เขมรมีหน้าที่สำคัญต่อสังคมเขมร คือ ช่วยระบายความคับข้องใจให้แก่คนในสังคม เห็นได้จากคำทำนายที่ปรากฏในคัมภีร์ช่วยตอบปัญหาให้แก่คนเขมรในเรื่องต่างๆ เช่น หน้าที่การงาน โชคลาภ คดีความ โรคภัยไข้เจ็บ ของหาย การเดินทาง มิตรสหาย คู่ครอง เป็นต้น เป็นเครื่องมือช่วยขัดเกลาพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ให้ความรู้และสืบอายุพระพุทธศาสนา

Abstract

Gambhira is a fortune-telling literature. It is divided into two main parts. The first principally concerns Dhammapada tales or Jātaka tales. The first part begins with a phase, “...stanza, this time...” The second part begins with the phase “It is foretold that ...”. The Incidents

ภาพ คัมภีร์ตำราโหราศาสตร์ของเขมร
ถ่ายที่วัดพนม เมืองพนมเปญ กัมพูชา (2550)

(สุทธิธรรมา) อำเภอดาเรียง (สุรทรรณ) จังหวัดไพรแวง (เอฐวฺรณ) ผู้เขียน
เก็บข้อมูล เมื่อวันที่ 11 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2550

2. ทศนาคัมภีร์ เขียมซีเขมร

เขมรไม่มีเขียมซีประเภทเขย่ากระบอกไม้ไผ่เพื่อเสี่ยงทายแบบของไทย หากต้องการทราบโชคชะตาชีวิต คนเขมรจะไปแท่งคัมภีร์ ซึ่งลักษณะของคัมภีร์เขมร และวิธีการแท่งคัมภีร์เขมร มีดังนี้

2.1 ลักษณะของคัมภีร์

คัมภีร์มีลักษณะเป็นหนังสือพกซึ่งเป็นหนังสือที่มีขนาดพอดี สามารถพกพาไปในที่ต่างๆ ได้ ทำจากใบลาน จารด้วยตัวอักษรมูล รูปลักษณะดังกล่าวทำให้คัมภีร์กลายเป็นหนังสือศักดิ์สิทธิ์ นำเชื่อถือ แม้ว่ารูปแบบของคัมภีร์ในระยะหลังนิยมทำจากกระดาษแข็งเคลือบพลาสติกเพื่อความคงทนแทนการใช้ใบลาน และใช้วิธีพิมพ์คอมพิวเตอร์แทนการจารเหมือนสมัยก่อน ทว่าตัวอักษรที่ใช้กลับยังคงเป็นตัวอักษรมูลไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เป็นเพราะคนเขมรให้ความสำคัญกับตัวอักษรที่ใช้มากกว่าวัสดุที่ใช้ เนื่องจากตัวอักษรมูลถือเป็นตัวอักษรศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้เขียนเรื่องราวที่เกี่ยวกับศาสนา หรือเรื่องสำคัญๆ เช่น ชื่อบุคคล ชื่อร้านค้าต่างๆ เป็นต้น

2.2 เนื้อหาในคัมภีร์

เนื้อหาที่อ้างถึงช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่คัมภีร์ สาเหตุที่คัมภีร์มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตำรามหาชาดก เนื่องจากเนื้อหาของเรื่องที่น่ามาอ้างอิงมาจากนิทานธรรมบทและชาดกทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นนิทานที่พระสงฆ์นิยมนำมาสาธกยกขึ้นสั่งสอนประชาชนอยู่เสมอ

2.3 สถานที่แท่งคัมภีร์

สถานที่ที่ใช้แท่งคัมภีร์ ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณศาสนสถาน เช่น ศาลยายเพ็ญ ไนวัดพนม บริเวณวัดพระแก้วในพระราชวังเขมรินทร์ เป็นต้น การแท่งคัมภีร์จะกระทำหน้าปูชนียวัตถุที่สำคัญภายในศาสนสถานนั้น คือ หลังจากสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เรียบร้อยแล้วคนเขมรนิยมแท่งคัมภีร์เพื่อเสี่ยงทายโดยขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ณ สถานที่นั้นช่วยพยากรณ์ดวงชะตาชีวิตให้

2.4 หมอคัมภีร์

หมอคัมภีร์แทบทั้งหมดเป็นตาชีหรือที่เรียกว่าอาจารย์ เป็นชายสูงอายุที่ผ่านการบวชเรียน และมีครอบครัวมาแล้ว มีหน้าที่ดูแลกิจการภายในวัดและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตาชีทั้งหมดไม่โกนศีรษะและคิ้ว นุ่งกางเกงขายาว สวมเสื้อขาว และมีผ้าขาวม้าพาดไหล่ตลอดเวลา (วิฑูรย์ คุ่มหอม, 2551: 127) ภาพลักษณ์ดังกล่าวของหมอคัมภีร์ช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มารับคำทำนายเนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ และครองตนอยู่ในศีลธรรมอันดี

2.5 ขั้นตอนพิธีกรรม

การแท่งคัมภีร์จะกระทำภายหลังการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ภายในสถานที่นั้นๆ แล้ว เมื่อจะขอรับคำพยากรณ์มักอธิษฐานและจะเงินนำมาใส่ในพานครูเบื้องหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และนำไม้เสียบทิมเข้าไปในคัมภีร์เรียกว่า **แท่งคัมภีร์ (๖๖๖๖๖๖)** ยื่นคัมภีร์ส่งคืนให้หมอคัมภีร์อ่าน ถ้าคำทำนายออกมาไม่ดี ผู้ขอรับคำทำนายสามารถแท่งคัมภีร์ได้ใหม่อีก 2 ครั้งจึงเป็นอันยุติ ถ้าคำทำนายออกมาดี ผู้รับคำทำนายไม่จำเป็นต้องแท่งคัมภีร์ซ้ำ

3. ในคัมภีร์มีนิทาน

คัมภีร์ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นเรื่องราวที่อ้างถึงจากธรรมบทหรือชาดกทางพระพุทธศาสนา และส่วนที่ 2 เป็นคำทำนาย คัมภีร์จะขึ้นต้นว่า **กัณฑ์ที่... นี้กาล (๓๓๓๓...๖๖๖๖)** แล้วตามด้วยเนื้อเรื่องตอนใดตอนหนึ่งในธรรมบทหรือชาดก ส่วนที่ 2 ขึ้นต้นว่า **ทำนายทายว่า (๖๖๖๖๖๖๖๖)** หรือ **ทำนายว่า (๖๖๖๖๖๖)** ตามด้วยภาพรวมของดวงชะตาว่าดีหรือไม่ดี แล้วจึงแจกแจงรายละเอียดเป็นเรื่องๆ เช่น เรื่องการงาน เรื่องคดีความ เรื่องลาภผลต่างๆ เป็นต้น คำทำนายในบางแผ่นอาจมีแต่คำทำนายภาพรวมของดวงชะตาหรือบางแผ่นอาจมีแต่คำทำนายในรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ไม่มีคำทำนายภาพรวมของดวงชะตาแต่อย่างใด

เนื้อหาที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมรมาจากพระธรรมบทและชาดก ซึ่งเป็นหัวข้อธรรมหมวดหนึ่งในจำนวน 15 หมวดที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก พระธรรมบทซึ่งหมายถึง บทแห่งธรรมหรือบทร้อยกรองเอ่ยเอื้อนธรรมมีความยาวทั้งสิ้น 423 คาถา ส่วนชาดกเป็นบทร้อยกรองหรือคาถาแสดงคติธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสเมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติรวมทั้งสิ้น 547 เรื่อง (พระพรหมคุณาภรณ์, 2550: 40-41)

นิทานในพระธรรมบทที่มีการอ้างถึงในคัมภีร์ซึ่งเป็นตำราโหราศาสตร์เขมร(เรียงลำดับเรื่องตามที่ปรากฏในพระธรรมบท) ได้แก่

ยมกวรรคความ นิทานในหมวดนี้ที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่

จักขุปาลตเถรวัตถุ นามเดิมคือ มหาปาลเป็นบุตรเศรษฐีแห่งเมืองสาวัตถี ต่อมาได้อุปสมบทในสำนักของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าและอธิษฐานพรรษาโดยไม่ยอมนอนตลอดระยะเวลา 3 เดือนเป็นเหตุให้ดวงตาเจ็บหนักทั้งสองข้าง แพทย์ได้ปรุงยาขนานเอกมารักษาโดยกำชับว่า ยานี้ออกฤทธิ์ได้ผลดีเมื่อนอนหยอดตาเท่านั้น พระจักขุปาลไม่สามารถปฏิบัติตามที่แพทย์แนะนำได้เพราะไม่ต้องการเสียสัจจะจึงนั่งหยอดยาทำให้ดวงตาของท่านได้บอดสนิททั้งสองข้างพร้อมกับได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์(พระสูตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, 2526: 8-21)

มัจฉุณทลิวัตถุ มัจฉุณทลิวัตถุ แปลว่า ผู้มีตุ้มหูทองคำเกลี้ยง บิดาเป็นพราหมณ์ผู้ตระหนี่และเป็นมิชฉาภิภูจิ ไม่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อมัจฉุณทลิวัตถุ บุตรป่วยหนักจึงไม่ยอมว่าจ้างหมอมารักษา ก่อนตายมัจฉุณทลิวัตถุบุตรมองลงมาจากระเบียงเห็นพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวกเสด็จพระดำเนินผ่าน เพียงเขาบังเกิดจิตเลื่อมใสด้วยผลบุญนี้จึงทำให้ได้ไปบังเกิดบนสวรรค์ ต่อมามัจฉุณทลิวัตถุบุตร ได้ทำให้บิดาคลายความโศกและละมิชฉาภิภูจินั้นมานับถือศาสนาพุทธในที่สุด (พระสูตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, 2526: 39-56)

กาลียกขิณิวัตถุ ภรรยาหลงวางยาภรรยาบ่อยทำให้ภรรยาบ่อยแท้งบุตรถึง 2 ครั้ง พอครั้งที่ 3 นอกจากภรรยาบ่อยจะแท้งบุตรแล้วนางยังเสียชีวิตอีกด้วย ก่อนตายนางได้ผูกเวรไว้กับภรรยาหลงชาติต่อมาภรรยาหลงไปเกิดเป็นแม่ไก่

ภรรยาบ่อยไปเกิดเป็นแม่แมว พอแม่ไก่ออกไข่แม่แมวได้ไปขโมยกินเสียถึง 2 ครั้ง พอครั้งที่ 3 แม่แมวได้จับแม่ไก่กินด้วย ซาติต่อมาแม่ไก่ไปเกิดเป็นแม่เสื่อเหลือง แม่แมวไปเกิดเป็นแม่เนื้อ พอแม่เนื้อตกลูกแม่เสื่อเหลืองได้ไปขโมยกินถึง 2 ครั้ง พอครั้งที่ 3 แม่เสื่อเหลืองได้จับแม่เนื้อกินด้วย ในชาติสุดท้ายแม่เนื้อหรือภรรยาบ่อยไปบังเกิดเป็นนางยักษ์ณี ส่วนแม่เสื่อเหลืองหรือภรรยาหลงไปบังเกิดเป็นกุลธิดา ในตระกูลหนึ่ง พอกุลธิดาคลอดบุตรนางยักษ์ได้ไปจับทารกนั้นมากินเสียถึง 2 ครั้ง พอครั้งที่ 3 กุลธิดาหนีไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระศาสดาทรงทำให้คนทั้งสองเลิกจองเวรกันและเป็นมิตรที่ดีต่อกันในที่สุด (พระสูตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, 2526: 68-77)

เทวทัตวัตถุ 1⁵ ชาวกรุงราชคฤห์ได้ประชุมหารือกันว่า ควรถวายผ้าราคา แสนกหาปณะซึ่งมีอยู่เพียงผืนเดียวให้แก่พระเทวทัตหรือพระสารีบุตรจึงสมควร ผลการลงประชามติ คือ สมควรถวายผ้าผืนนี้แก่พระเทวทัต พระเทวทัตได้นำผ้าไปตัดเย็บเป็นสบงจีวรสำหรับนุ่งห่ม ชาวบ้านเมื่อเห็นดังนั้นได้พากันกล่าวติเตียนว่า ผ้านี้ไม่สมควรแก่พระเทวทัตแต่สมควรแก่พระสารีบุตรมากกว่า (พระสูตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, 2526: 108-115)

เทวทัตวัตถุ 2 หลังจากที่พระเทวทัตได้กระทำความสังฆเภทนำภิกษุผู้บวชใหม่จำนวน 500 รูปไปยังคยาสีสะแล้ว พระพุทธเจ้าทรงให้พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะไปตามภิกษุผู้หลงผิดเหล่านั้นกลับมา พระเทวทัตเสียใจล้มป่วยลงถึง 9 เดือน ในที่สุดจึงได้ขอร้องให้สาธุศิษย์ช่วยทำเตียงเล็กๆ และห้ามไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเมื่อใกล้ถึงวิหารเชตวันพระเทวทัตได้ถูกธรณีสูบลงไปยังอเวจีมหานรก (พระสูตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, 2526: 188-202)

อัปมาทรรคกรรมนา นิทานในหมวดนี้ที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่ **สามาวตีวัตถุ** พระนางสามาวตีมีเหสีของพระเจ้าอุเทนพร้อมด้วยบริวาร 500 คนถูกไฟครอกตายด้วยน้ำมือของพระนางมาคันทิยา สาเหตุที่พระนาง

⁵ เลข 1 และ 2 ที่กำกับไว้หลังชื่อนิทานธรรมบท และนิทานชาดก เป็นเลขที่ผู้เขียนใส่กำกับไว้เพื่อให้ทราบว่าเป็นพระธรรมบทและชาดกมีนิทานที่มีชื่อซ้ำกันอยู่ ไม่ใช่นิทานเรื่องเดียวกัน

มาคันทิยาฆ่าพระนางสามาวดีเนื่องจากพระนางมาคันทิยาเกลียดชังพระพุทเจ้า เมื่อทำร้ายพระพุทเจ้าไม่ได้จึงทำร้ายพระนางสามาวดีผู้ล้อมใส่ในพระรัตนตรัยแทน

เรื่องราวของโหมสกะเศรษฐีเป็นเรื่องแรกที่ปรากฏอยู่ในสามาวดีวัตถุ เรื่องมีอยู่ว่า ครั้งหนึ่งเมืองอัลละกะปะเกิดโรคระบาด สามีและภรรยาผลัดกันอุ้มบุตรอพยพไปยังเมืองอื่น พอถึงคราวสามีอุ้ม เขาได้วางทารกทิ้งเสียระหว่างทาง ฝ่ายภรรยาจึงต้องย้อนกลับไปอุ้มมาใหม่ทำดังนี้อยู่ถึง 7 ครั้งจนทารกตายลง เขาและภรรยาได้มาถึงบ้านนายโคบาลและอาศัยค้างแรม ณ ที่นั้น โหมสกะเห็นนายโคบาลเลี้ยงดูสุนัขเพศเมียอย่างดีจึงอิจฉา มื้อนั้นเขากินอาหารเต็มทีเนื่องจากหิวโหยมาหลายวัน ทำให้อาหารไม่ย่อยและตายในที่สุดปล้นไปบังเกิดเป็นลูกของนางสุนัขนั้น

นายโคบาลนิมนต์พระปัจเจกพุทเจ้ามาฉันภัตตาหารที่บ้านเสมอ ลูกสุนัขมักจะเดินตามไปด้วย ต่อมาเมื่อนายโคบาลมีฐานะไม่สามารถไปนิมนต์พระปัจเจกพุทเจ้าได้ด้วยตนเองก็จะใช้ให้ลูกสุนัขมานิมนต์แทน มักรักและผูกพันกับพระปัจเจกพุทเจ้ามาก ต่อมาเมื่อพระปัจเจกพุทเจ้าย้ายไปอยู่ ณ ที่อื่น สุนัขจึงตรอมใจตายไปบังเกิดเป็นโหมสกะเทพบุตร

เมื่อโหมสกะเทพบุตรหมดบุญแล้วได้มาจุติในกรุงโกสัมพี เศรษฐีประจำพระนครได้ทราบจากบุโรหิตว่า เด็กที่เกิดในวันนี้ ต่อไปภายหน้าจะได้เป็นเศรษฐีใหญ่ประจำพระนคร เศรษฐีจึงให้ทาสไปซื้อทารกน้อยที่เกิดในวันนั้นมาแล้วดำเนินการฆ่าเด็กที่ซื้อมาเสียเพื่อไม่ให้เป็นคู่แข่งกับบุตรของตนพยายามอยู่ถึง 7 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 ทาสนำทารกไปวางให้โคเหยียบ โคจำฝูงไปยืนคร่อมทารกไว้
ครั้งที่ 2 ทาสนำทารกไปวางไว้ตรงหนทางเกวียน แต่เกวียนไม่ทับเด็ก
ครั้งที่ 3 ทาสนำทารกไปทิ้งไว้ในป่าช้าผีดิบ แม่แพะไปยืนให้นมทารกนั้น
ครั้งที่ 4 ทาสนำทารกไปทิ้งเหว ทารกค้างอยู่บนพุ่มไม้ แต่แต่ละครั้งจะมีคนไปพบทารกน้อยแล้วนำไปเลี้ยง เศรษฐีจะให้นางทาสไปซื้อเด็กกลับคืนมาทุกครั้ง

ครั้งที่ 5 เศรษฐีให้เด็กชายโหมสกะถือจดหมายไปบ้านช่างปั้นหม้อ เนื้อความในจดหมายเขียนว่าให้ช่างปั้นหม้อฆ่าเด็กเดินจดหมายนี้เสียแล้วเอาศพใส่ตาเผา ขณะที่โหมสกะกุมารเดินผ่านกลุ่มเด็กที่กำลังเล่นสนุกอยู่นั้น บุตรของเศรษฐีร้องเรียก

โหมสกลและขอร้องให้มาเล่นแทน ส่วนตนจะเป็นคนถือจดหมายไปให้ทำให้บุตรของ เศรษฐีกลับเป็นฝ่ายถูกฆ่าตาย

ครั้งที่ 6 เศรษฐีให้โหมสกลถือจดหมายไปให้นายบ้านซึ่งเป็นคนรับใช้ของตน เนื้อความในจดหมายกล่าวว่าขอให้นายบ้านฆ่าชายผู้ถือจดหมายนี้มาทิ้งเสีย ระหว่างทางโหมสกลกุมารหยุดพักแรมที่บ้านเศรษฐีผู้เป็นเพื่อนของบิดาบุญธรรม ธิดาเศรษฐีแอบเปิดจดหมายอ่านและช่วยแก้เนื้อความในจดหมายเป็นว่าให้นายบ้าน เร่งจัดงานแต่งงานให้นางกับโหมสกลกุมารโดยเร็ว

ครั้งที่ 7 เศรษฐีตรอมใจหนักได้เรียกโหมสกลไปพบหมายจะประกาศต่อหน้า ทุกคนในที่นั้นว่า ตนไม่ยกมรดกให้แก่โหมสกลกุมารแต่พอใกล้ตายกลับหลงเพื่อพูด ไปว่า ตนยกสมบัติทั้งหมดให้แก่โหมสกลกุมารผู้เป็นบุตรบุญธรรมแล้วขาดใจตาย พระเจ้าอุเทนจึงแต่งตั้งโหมสกลให้เป็นเศรษฐีประจำเมืองโกสัมพีในกาลต่อมา โหมสกล เศรษฐีสร้างโรงงานจนได้พบนางสามาวดี เมื่อเขาได้ทราบว่านางสามาวดีกำพร้า จึงรับไว้เป็นบุตรบุญธรรม (พระสุตตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, 2526: 220-309)

กุมภโหมสกวัตถุ ครั้งหนึ่งอหิวาตกโรคระบาด ณ กรุงราชคฤห์ เศรษฐี สองสามีภรรยาฝั่งทรัพย์ไว้ 50 โกฏิแล้วไลบุตรชายให้พึ่งฝ่าเรือนหนีไป หลังจากนั้น 12 ปี เขาย้อนกลับมาที่บ้านเห็นทรัพย์ที่ฝังไว้ยังอยู่ครบแต่ไม่ได้ชุดทรัพย์ขึ้นมา ใช้เพราะเกรงว่าจะผิดสังเกต เขาไปปรับจ้างเป็นยามบอกเวลา เมื่อพระเจ้าพิมพิสาร ได้ยินเสียงบอกเวลาแล้วจึงตรัสว่า เสียงนี้เป็นเสียงของผู้มีทรัพย์มาก นางสนม ไม่เชื่อต้องการพิสูจน์จึงพาบุตรสาวไปยังเรือนของกุมภโหมสกลแล้วยกให้เป็นภรรยา นางสนมแสร้งทำอุบายต่างๆ จนกระทั่งได้ทราบความจริงทั้งหมด พระเจ้าพิมพิสาร ทรงตั้งกุมภโหมสกลไว้ในตำแหน่งเศรษฐี ต่อมาเขาได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าและ ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน (พระสุตตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, 2526: 310-322)

บุปผวรรคพรรณนา นิทานที่อ้างถึงในคัมภีร์ที่อยู่ในหมวดนี้ ได้แก่

วิสาขอุปาสิกาวัตถุ นางวิสาขาเป็นธิดาของธัญชัยเศรษฐีแห่งเมืองสาเกต ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันตั้งแต่อายุได้ 7 ปีภายหลังจากที่ได้เฝ้าพระพุทธเจ้าเป็น

ครั้งแรก นางวิสาखाแต่งงานกับบุตรชายของมิดคาระเศรฐฐีแห่งกรุงสวัตตีในวันแต่งงานธัญชัยเศรฐฐีได้มอบทรัพย์สมบัติให้แก่ธิดาเป็นจำนวนมากพร้อมทั้งให้โอวาท 10 ประการ นางวิสาखाทำให้มิดคาระเศรฐฐีผู้ไม่นับถือพระพุทธศาสนาหันมานับถือพระพุทธศาสนาทำให้นางได้นามว่า มิดคาระมารดา แปลว่า มารดาของมิดคาระเศรฐฐี เพราะเหตุที่นางวิสาखाทำบุญให้ทาน อุปลัมภ์พระพุทธศาสนา ยากที่จะหาสตรีใดเสมอเหมือนจึงทำให้ได้รับยกย่องให้เป็นมหาอุบาสิกา (พระสูตรและอรรถกถาแปล ชรรคมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, 2526: 73-115)

พาลวรรคพรรณนา นิทานในหมวดนี้ที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่

ขัมพุกาชีวิตกวัตตุ ขัมพุกาชีวิตกอนกลางดินกินอุจจาระเป็นอาหาร ถอนผมด้วยแปรงตาลและไม่นุ่งผ้า พระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดขัมพุกะโดยตรงขอประทับในบริเวณเดียวกับที่ขัมพุกะอาศัยอยู่ซึ่งเป็นหินลาดที่สำหรับถ่ายปัสสาวะและอุจจาระของชาวเมือง ราชินีนั้นทวยเทพและมหาพรหมมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ขัมพุกะเห็นแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใส พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดจนขัมพุกาชีวิตได้เป็นพระอรหันต์ (พระสูตรและอรรถกถาแปล ชรรคมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, 2526: 218-231)

บัณฑิตวรรคพรรณนา นิทานที่อ้างถึงในคัมภีร์ที่อยู่ในหมวดนี้ ได้แก่

บัณฑิตสามเณรวัตตุ สามเณรอายุ 7 ขวบบรรลุอรหันต์ผลหลังจากบรรพชาได้เพียง 7 วัน อดีตชาติท่านเคยเกิดเป็นคนยากจนเชื่องใจทำให้ชาวเมืองพากันเรียกว่า มหาทุคตะ วันหนึ่งเขาได้นิมนต์พระกัสสปพุทธเจ้ามาฉันภัตตาหารที่บ้าน ร้อนถึงพระอินทร์ต้องลงมาช่วยทำอาหารถวาย เมื่อถวายทานเสร็จพลันบังเกิดฝนแก้วมณีตกลงมาเฉพาะบริเวณเรือนของมหาทุคตะ ทำให้มหาทุคตะกลายเป็นมหาเศรฐฐีแต่นั้นมา (พระสูตรและอรรถกถาแปล ชรรคมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, 2526: 318-340)

สหัสสวรรคพรรณนา นิทานที่อ้างถึงในคัมภีร์ที่อยู่ในหมวดนี้ ได้แก่

กุนทลเกสวัตตุ ธิดาเศรฐฐีแห่งกรุงราชคฤห์ให้บิดานำทรัพย์ 1,000 กหาปณะไปไถ่ตัวโจรเพื่อนำมาเป็นสามี โจรปรารถนาเครื่องประดับของภรรยาจึงลวงธิดาเศรฐฐีไปที่เหวหมายฆ่าทิ้งทว่านางได้ซ่อนกลและได้ผลักโจรตกเหวตายไปก่อน

ต่อมานางได้บวชเป็นปริพาชิกาเรียนรู้การโศกโศกจนมีชื่อเสียงไปทั่วทั้งชมพูทวีป นางถือกิ่งหว้าแล้วท่องเที่ยวไปเพื่อหาผู้มาประลองวาทะด้วยจนมาถึงกรุงสาวัตถี จึงได้ประลองปัญญากับพระสารีบุตรเถระ ในที่สุดนางเป็นฝ่ายพ่ายแพ้จึงขอบวช และได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ในเวลาต่อมา (พระสุตตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, 2526: 434-446)

สังกิจจสามเณรวัตรอุ อธิมุตตกสามเณรเป็นหลานของท่านสังกิจจะ ขณะที่กำลังเดินทางกลับบ้านได้พบโจร 500 คน โจรต้องการฆ่าสามเณรเพื่อทำพิธีกรรมบูชาเทวดา ท่านจึงเทศน์สั่งสอนจนโจรเปลี่ยนใจปล่อยไปหากแต่กำชับว่าห้ามนำเรื่องนี้ไปบอกใครทั้งสิ้น พอสามเณรเดินสวนกับมารดาบิดาก็ไม่ยอมแจ้งให้มารดาบิดาทราบเป็นเหตุให้มารดาบิดาถูกโจรจับ โจรต่างเลื่อมใสในสังกิจจะของสามเณร จึงขอบรรพชาในสำนักของสามเณรทั้งหมด (พระสุตตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, 2526: 458-465)

ปาปวรรคพรรณนา นิทานในหมวดนี้ที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่

อนาถปิณฑิกเศรษฐีวัตรอุ อนาถปิณฑิกเศรษฐีถวายทานแด่พระพุทธเจ้า และพระสาวก ทำให้ทรัพย์สิ้นหมดไปกระทั่งยากจนลงในที่สุด ฝ่ายเทวดาที่สิงสถิตประจำซุ้มทวารในเรือนของเศรษฐีไม่พอใจพระบรมศาสดาและพระสาวก เนื่องจากทุกครั้งที่พระพุทธเจ้ามาฉันภัตตาหารที่เรือนของเศรษฐี ตนและบริวารจำต้องหลบไปอยู่ ณ ที่อื่น เทวดาจึงมาเตือนเศรษฐีให้เลิกทำทานกับพระสมณโคดม และพระสาวกเสีย ทำให้เศรษฐีไม่พอใจขับไล่เทวดาพร้อมเหล่าบริวารให้ออกไปพ้นจากเรือน เทวดาลำบากมากจนพระอินทร์สงสารจึงแนะนำให้เทวดาดนนี้ไปนำทรัพย์ 18 โกฏิที่พ่อค้ายืมไปจากเศรษฐีมาคืน นำทรัพย์ 18 โกฏิที่เศรษฐีฝังไว้ริมฝั่งน้ำแล้วถูกคลื่นซัดจมหายไปใต้มหาสมุทรมาคืน และนำทรัพย์อีก 18 โกฏิ ซึ่งอยู่ในที่ต่างๆ เป็นทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของมามอบให้แก่เศรษฐีรวมเป็นทรัพย์ทั้งสิ้น 54 โกฏิ เมื่อเทวดามาขออดโทษ อนาถปิณฑิกเศรษฐีได้นำเทวดาดนนี้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อขอขมาโทษ เมื่อพระพุทธเจ้าอดโทษแล้ว เศรษฐีจึงได้ออดโทษให้แก่เทวดา (พระสุตตรและอรรถกถาแปล คถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, 2526: 16-23)

ลาชเทวีธิดาวัตถุ สตรีผู้หนึ่งถวายข้าวดอกแด่พระมหากัสสปะเถระ ต่อมาไม่นานนางถูกงูกัดตายและได้ไปบังเกิดบนสวรรค์ พอนางลาชเทวีธิดาระลึกถึงผลบุญที่ทำให้ได้มาเสวยสุขเช่นนี้ ทำให้ปรารถนาที่จะสร้างบารมีต่อจึงเหาะลงมากวาดลานวัด จัดน้ำดื่ม น้ำใช้ถวายพระมหากัสสปะเถระ เมื่อพระเถระทราบจึงขับไล่นางลาชเทวีธิดาออกไปจากสำนักทำให้นางลาชเทวีธิดาเสียใจมาก ร้องไห้คร่ำครวญกลางอากาศ จนพระพุทธรูปเจ้าต้องเทศนาให้นางคลายความโศกเศร้า นางลาชเทวีธิดาพิจารณาธรรมจนได้บรรลุโสดาบัน (พระสูตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, 2526: 11-15)

กุกกุกุมิตตวัตถุ ธิดาเศรษฐีผู้หนึ่งหนีไปอยู่กับกุกกุกุมิตตพราน จนกระทั่งมีบุตรชายด้วยกันทั้งสิ้น 7 คน และมีสะใภ้อีก 7 คน วันหนึ่งขณะที่กุกกุกุมิตตพรานออกไปล่าสัตว์วันนั้นล่าสัตว์ไม่ได้เลยเมื่อพบพระพุทธรูปประทับอยู่ในบริเวณนั้นจึงกล่าวโทษว่าพระพุทธรูปเจ้าเป็นคนทำให้พวกเขาล่าสัตว์ไม่ได้ พรานโก่งธนูสังหารพระบรมศาสดาแม้บุตรชายทั้ง 7 คนก็ได้กระทำเช่นเดียวกันแต่มีอาจทำอันตรายพระพุทธรูปเจ้าได้ พระพุทธรูปองค์เทศนาโปรดกุกกุกุมิตตพราน บุตรชายและบุตรสะใภ้จนคนทั้งหมดสำเร็จเป็นพระโสดาบัน (พระสูตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, 2526: 36-44)

ทัณฑวารวรรคพรรณนา นิทานในหมวดนี้ที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่

มหาโมคคัลลานัตถะวัตถุ พระมหาโมคคัลลานเถระยอมถูกโจร 500 คนทำร้ายจนร่างกายแหลกละเอียดทั้งที่สามารถแสดงฤทธิ์หนีโจรไปได้แต่ที่ไม่ทำเช่นนั้นเพราะเหตุที่พระเถระระลึกได้ว่าเป็นกรรมเก่าที่ต้องชดใช้ ชาตินี้จึงพระโมคคัลลานะเลี้ยงดูมารดาบิดาที่แก่ชราช้ำยังมีดวงตาบอดสนิททั้งสองข้างอย่างดี ส่วนภรรยาไม่ชอบมารดาบิดาของสามีจึงให้ร้ายตลอดเวลา เขาเชื่อคำภรรยาจึงลวงมารดาบิดาไปฆ่าในป่าโดยทำท่าว่ามีโจรเข้าปล้นแล้วจึงเข้าทูลบตีมารดาบิดาจนตาย หลังจากชาตินั้นแล้วเขาต้องไปตกนรกอยู่นานเศษกรรมจากชาตินั้นทำให้ต้องถูกทรมานในชาตินี้ (พระสูตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, 2526: 95-103)

ชวรวรรควรรณนา นิทานในหมวดนี้ที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่

โลพูทหายิตเถรวัตถุ พระโลพูทหายิตเถระกล่าวธรรมไม่เหมาะสมกับกิจนิมนต์จนบรรดาพระภิกษุทั้งหลายพากันติเตียน พระพุทธรูปเจ้าทรงทราบเรื่องแล้วตรัสว่าไม่เพียงแต่ชาตินี้เท่านั้นที่พระเถระกล่าวถ้อยคำผิดพลาดแม้อิเหนอดีชาติพระเถระได้เคยกล่าวถ้อยคำผิดพลาดมาแล้ว พระพุทธรูปเจ้าตรัสเล่าว่า พราหมณ์ผู้หนึ่งเลี้ยงโคไว้ 2 ตัว พอโคตายไปตัวหนึ่ง เขาต้องการขอรับพระราชทานโคจากพระราชทานโคที่ตายไป โสมทัตบุตรชายจึงสอนวิธีการกราบบังคมทูลให้บิดาจนเวลาล่วงเลยไป 1 ปี พราหมณ์เฒ่าจึงไปเฝ้าพระราชทานแต่เพราะประหม่าแทนที่จะทูลขอพระราชทานโคกลับทูลว่าขอถวายโคที่เหลือทำให้พระราชทานขบขัน โสมทัตผู้เป็นบุตรจึงกล่าวแก้แทนให้จนพระราชทานพอพระราชหฤทัยและพระราชทานโคให้พราหมณ์ถึง 16 ตัว (พระสุตตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, 2526: 172-177)

ปฐมโพธิกาลวัตถุ พระบรมโพธิสัตว์ทรงเอาชนะพญามาราริราชพร้อมด้วยพหลพลเสนามารได้ตั้งพระศรีมหาโพธิ์ตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ (พระสุตตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, 2526: 178-180)

พุทธวรรควรรณนา นิทานในหมวดนี้ที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่

อนนิริตภิกขุวัตถุ บิดาของพระภิกษุรูปหนึ่งได้ทิ้งทรัพย์ไว้ให้เป็นมรดกจำนวน 100 กหาปณะ ภิกษุเมื่อได้ทรัพย์แล้วประสงค์ที่จะสึกจึงไปเฝ้าพระพุทธรูปเจ้าพระองค์ทรงให้ภิกษุรูปนั้นไปนำก้อนกรวดมาให้เท่ากับจำนวนเงินแล้วทรงแบ่งเงินเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนต่างๆ เช่น ทรัพย์สำหรับเลี้ยงชีวิต สำหรับลงทุนในการประกอบอาชีพ เป็นต้น สุตท้ายทรงตรัสว่า เงินของเธออยู่นักจักทำให้ตีค้นหาเต็มได้อย่างไรเมื่อเทศน์จบพระภิกษุรูปนั้นได้บรรลุธรรม (ปุ๋ย แสงฉาย, ม.ป.ป.: 194-195)

สุชวรวรรควรรณนา นิทานในหมวดนี้ที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่

ปเสนทิกโกศลราชวัตถุ พระเจ้าปเสนทิกโกศลเสวยพระกระยาหารมากเกินไปอดิทำให้มีพระรูปอืดอืด ไม่สบาย ครั้นไปเฝ้าสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์ได้ตรัสคาถาสอนให้ประมาณการบริโภค พระราชาไม่อาจจดจำคาถาที่พระพุทธรูปเจ้าสอนได้จึงให้พระนัดดานามสุทัสนะเป็นผู้จดจำ พระบรมศาสดาตรัสว่า ขณะที่

พระราชาทรงกำลังหีบก้อนข้าวคำสุดท้ายขึ้นมาเสวยนั้น ขอให้สุทิสระจงกล่าวคาถาขึ้นเพื่อให้พระราชายหยุดเสวยแล้วจึงนับเมล็ดข้าวที่เหลือในคำข้าวสุดท้ายนั้น ในมือต่อมาให้ลดปริมาณข้าวที่หุงให้เท่ากับปริมาณเมล็ดข้าวในคำสุดท้ายที่นับได้ พระราชาพระราชทานทรัพย์ให้แก่สุทิสระครั้งละ 1,000 กหาปณะ เมื่อเขากล่าวคาถาขึ้น ไม่นานพระเจ้าปเสนทิโกศลสามารถลดน้ำหนักได้มีพระพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง (พระสุตตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, 2526: 377-380)

โกธวรรคพรรณนา นิทานในหมวดนี้ที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่

โรหิตีชัตตยักญญาวัตถุ พระนางโรหิตีไม่กล้ามาพบพระอนรุทธเถระผู้เป็นพระเชษฐา เพราะละอายที่ตนเป็นโรคเรื้อนแดง พระเถระได้แนะนำให้พระนางสร้างหอฉันทูลาตอาสนะและจัดน้ำฉันทูสำหรับถวายพระภิกษุสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงบุพกรรมของพระนางโรหิตีว่าชาติก่อนพระนางเคยเกิดเป็นมเหสีของกษัตริย์ รัชยานางช่างฟ้อนจึงเอาหมามู๋ไปโรยไว้ตามที่นอนและเสื้อผ้า ทำให้ช่างฟ้อนนั้นมีผีพันคู่ขึ้นตามผิวหนังได้รับทุกข์เวทนายอย่างมาก (พระสุตตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, 2526: 426-431)

อุตตราอุปาสิกาวัตถุ หลังจากที่พระสารีบุตรออกจากนิโรธสมาบัติแล้วได้ไปโปรดชวานาช็อปุณณะ เขาและภรรยาได้ถวายอาหาร ผลบุญในครั้งนั้นทำให้ผีนาที่ปุณณะเพ็งโลกกลายเป็นทองคำ พระราชาจึงตั้งปุณณะให้เป็นเศรษฐีประจำพระนคร ต่อมาสุมนเศรษฐีมาสู่ขอนางอุตตราธิดาของปุณณะเศรษฐีให้แก่บุตรชายของตน นางอุตตราได้ไปอยู่ที่บ้านของสามีซึ่งไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา ครั้นอยากทำบุญจึงไปว่าจ้างนางสิริมาซึ่งเป็นหญิงโสเภณีให้มาดูแลสามีแทน ต่อมานางสิริมาเกิดหึงหวงจึงตักเนยใส่ที่กำลังเดือดราดบนศีรษะนางอุตตราแต่นางอุตตรากลับไม่โกรธและแผ่เมตตาบันดาลให้นยเดือดพล้นเย็นลงทันที พอเหล่านางทาสีเห็นดังนั้นจึงเข้ารุมทุบตีนางสิริมา เมื่อนางสิริมารู้สึกตัวจึงขอโทษนางอุตตรา นางจึงใช้ให้นางสิริมาไปขอโทษพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วนางสิริมาได้หันมายอมรับนับถือพระพุทธศาสนา (พระสุตตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, 2526: 435-447)

ภิกขุวรรณกรรม นิทานในหมวดนี้ที่อ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่

บัญญัติคทายกพราหมณ์วัตถุ พราหมณ์ผู้ถวายทานอันเลิศใน 5 กาล จึงได้นามว่า บัญญัติคทายกพราหมณ์ ขณะที่เขากำลังบริโภคอาหารไปได้ครึ่งหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จมาบิณฑบาตที่หน้าบ้านของเขาพอดี พระพุทธองค์ทรงรับบิณฑบาตด้วยความเคารพโดยไม่ได้รับเกียรติว่าอาหารนั้นเป็นของเหลือเดน (ปุ๋ย แสงฉาย, ม.ป.ป.: 289 - 290)

สุนนสามเณรวัตถุ สุนนสามเณรบรรลุป็นพระอรหันต์ตั้งแต่อายุได้ 7 ขวบ สามเณรรูปนี้มีฤทธิ์มากบวชในสำนักของพระอนูรุทธะ ครั้งหนึ่งพระเถระปวดท้อง เพราะโรคลม สามเณรได้เหาะไปยังสระอโนดาตเพื่อนำน้ำในสระมาปรุงยาถวายพระเถระ พญานาคผู้รักษาสระได้ต่อสู้ขัดขวางแต่ไม่อาจสู้ฤทธิ์ของสามเณรได้ เรื่องที่ปรากฏในคัมภีร์เขมรเป็นเรื่องราวของพระอนูรุทธเถระ ซึ่งในสุนนสามเณรวัตถุ เล่าว่า ในสมัยของพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า ปทุมมุตระ พระอนูรุทธได้เกิดเป็น อุบาสกผู้ปรารถนาเป็นภิกษุผู้เลิศในด้านทิพย์จักขุญาณของพระพุทธเจ้าองค์ใด องค์หนึ่งในอนาคต เขาได้จุดประทัดปีขึ้น 1,000 ดวงถวายเป็นพุทธบูชาบริเวณ พระสถูปเจดีย์ หลังจากชาตินั้นแล้วได้ไปบังเกิดในเทวโลกเป็นเวลานาน ต่อมาได้ มาเกิดเป็นคนเกี่ยวหญ้าของสุนนเศรษฐีและได้ถวายทานแด่พระปัจเจกพุทธเจ้านาม อุปริภูจจะ ขณะเพิ่งออกจากนิโรธสมาบัติ ผลแห่งทานทำให้ชายเกี่ยวหญ้ากลายเป็น เศรษฐีในทันที ชาติสุดท้ายเขาได้มาเกิดเป็นพระราชโอรสในพระเจ้าอมิตโธระ แห่งศากยวงศ์ เมื่อออกบวชในสำนักของพระพุทธเจ้าจึงได้บรรลุป็นพระอรหันต์ พร้อมด้วยทิพย์จักขุญาณ เมื่อระลึกชาติแล้วได้รำพึงถึงสุนนเศรษฐีผู้เป็นนายและ สหายในชาติก่อน พบว่าตอนนี้สุนนเศรษฐีไปเกิดในหมู่บ้านนามว่า มุณฑนิคมเป็น เด็กชายอายุ 7 ปี นามว่า จุพสุมนะ ท่านจึงไปนำสหายในอดีตชาติออกบรรพชา เป็นสามเณร จุพสุมนะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในขณะที่พระอนูรุทธเถระปลงผมให้ (ปุ๋ย แสงฉาย, ม.ป.ป. : 298-303)

นิทานชาดกที่มีการอ้างถึงในคัมภีร์เขมร ได้แก่ เรื่อง โมรชาดก กัจฉปชาดก สังขชาดก ฉันทันตชาดก กุสชาดก เตมียชาดก มหาชนกชาดก เนมิราชชาดก มโหสถชาดก ภูริทัตชาดก วิฐูรชาดก เวสสันดรชาดก มีรายละเอียดดังนี้

ไมรชาดก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกงูทองอาศัยอยู่บนภูเขา ทัศนทกะหิรัญ ในตอนเช้าและเย็น นกงูจะผูกมนต์สรรเสริญคุณของพระอาทิตย์ และพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายทำให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายทั้งปวง ฝ่ายพระนางเขมา มเหสีในพระเจ้าพรหมทัตกษัตริย์แห่งเมืองพาราณสีรับสั่งว่า ได้ฟังพระธรรมเทศนา จากนกงูทอง พระเจ้าพาราณสีรับสั่งให้พรานไปนำนกงูทองมาถวายแต่ไม่สามารถ จับนกงูมาได้จนกระทั่งพรานตายไปและพระนางเขมาสวรรคต พระเจ้าพาราณสี โกรธแค้นนกงูว่า เป็นต้นเหตุทำให้พระมเหสีของพระองค์สวรรคตจึงรับสั่งให้ พนักงานจารข้อความลงบนแผ่นทองคำถ้าใครได้กินเนื้อนกงูทองตัวนี้จะได้เป็น ออมตะแล้วเสด็จสวรรคต สืบต่อมาอีกหกรัชกาลก็ไม่สามารถจับนกงูได้ในรัชกาล ที่ 7 พรานป่าได้หาวิธีจับนกงูทองโดยใช้นกงูตัวเมียเป็นนางนกดอ พอนกงู ตัวเมียร้องขึ้นพระโพธิสัตว์ลี้มสาธยายมนต์แล่นถลันไปติดบ่วงของนายพรานในที่สุด นกงูถามถึงสาเหตุที่พระราชทำให้พรานไปจับตัวมา เมื่อทราบแล้วจึงทูลว่าแม่ตนเอง ยังหนีความตายไม่พ้นแล้วคนที่กินเนื้อของตนจะรอดพ้นความตายไปได้อย่างไร พระราชาถวายการบูชานกงูพระโพธิสัตว์แล้วให้นำไปปล่อยสู่ภูเขาทันทกะหิรัญ ตามเดิม (พระสูตรและอรรถกถาแปล ชุททกนิกาย ทุกนิบาตชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 3, 2526: 60-70)

กัจฉปชาดก 1 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นช่างปั้นหม้อ วันหนึ่งขณะที่ กำลังขุดดินเพื่อนำมาปั้นหม้อได้พบเต่าตัวหนึ่ง เต่าเห็นพระโพธิสัตว์แล้วเกิดความกลัวจึงหดหัว หดขาหน้า ขาหลังและหางกลับเข้าไปในกระดอง พระโพธิสัตว์ ได้ยกเต่าเป็นตัวอย่างสอนชาวเมืองให้รู้จักสำรวมอายตนะ 6 ประการ คือ ตา หู จมูก ลิ้น สัมผัสทางกายและใจจะได้ไม่ตกเป็นทาสของกิเลสเช่นเดียวกับเต่าที่หดอวัยวะ หกอย่างไว้ในกระดอง (พระสูตรและอรรถกถาแปล ชุททกนิกาย ทุกนิบาตชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 3, 2526: 156-160)

กัจฉปชาดก 2 เต่าตัวหนึ่งเป็นเพื่อนกับหงส์ 2 ตัว วันหนึ่งหงส์ชวนเต่า ไปเที่ยวเล่นยังเชิงเขาจิตรกุฎในป่าหิมพานต์โดยบอกเต่าให้คาบตรงกลางท่อนไม้ ไว้แน่นๆ ส่วนมันทั้ง 2 ตัวจะคาบตรงปลายท่อนไม้ทั้ง 2 ข้าง แล้วพาบินขึ้นไป ในอากาศ ขณะที่บินผ่านหน้าพระลานหลวง เด็กๆ ที่วิ่งเล่นอยู่ในบริเวณนั้น

ต่างตะโกนว่า เต่าเหาะ เตาะเหาะ ฝ่ายเต่านี้กรำคาญจึงอัปปากหมายจะดำเด็ก เหล่านั้น ไม่ทันที่จะกล่าวถ้อยคำใดร่างของเต่าได้ลอยลี้ลวงมาจากอากาศกระทบ พื้นกระดองแตกออกเป็นสองส่วนถึงแก่ความตาย พระราชาได้ทอดพระเนตรเห็น จึงตรัสถามพระโพธิสัตว์ว่าเกิดเรื่องอะไรขึ้น ฝ่ายพระโพธิสัตว์เห็นเป็นโอกาสเหมาะที่จะสั่งสอนพระราชาผู้โปรดมีพระราชดำรัสไม่ยอมมสดับฟังผู้อื่นจึงกล่าววาทะที่เต่าตาย นั้นเป็นเพราะพูดมาก พูดโดยไม่รู้จักพิจารณาหรือไม่สมควร (พระสูตร และอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ทุกนิบาตชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 3, 2526: 343-347)

สังฆชาดก พระโพธิสัตว์ถวายเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าด้วย อานิสงส์ตั้งกล่าวทำให้นางเมฆลามาช่วยพระโพธิสัตว์ไว้ในคราวที่เรือของ พระโพธิสัตว์อัปปางลงกลางมหาสมุทร (พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 5, 2527: 802-814)

ฉัททันตชาดก พระโพธิสัตว์ถือกำเนิดเป็นพญาช้างมีบริวาร 8,000 ตัว มีมเหสี 2 ตัว คือ นางมหาสุภัทธาและนางจุลสุภัทธา นางจุลสุภัทธาผูกอาฆาต พญาช้างฉัททันต์เพราะสำคัญผิดคิดว่า ผู้เป็นสามีล้ำเอียงรักนางมหาสุภัทธามากกว่า วันหนึ่งนางได้ตามพญาช้างไปถวายเป็นผลไม้แต่พระปัจเจกพุทธเจ้า นางได้อธิษฐาน ขอให้เกิดเป็นนิตดาภษัตริย์มีลละนาม “สุภัทธา” ขอให้ได้เป็นมเหสีของพระเจ้า พาราณสีและขอให้ได้มาเป็นพญาช้างสามีแล้วนางก็อดอาหารจนตาย ในชาติต่อมา พระนางสุภัทธาได้ใช้ให้นายพรานโสณุตตระไปตัดนางพญาฉัททันต์มาถวาย เมื่อ เดินทางมาถึงที่อยู่ของพระโพธิสัตว์แล้วพรานได้ขุดหลุมพรางไว้ พอพญาช้างมา หยุดยื่นเหนือปากหลุมพรานจึงยิงธนูทะลุท้องช้าง พญาฉัททันต์เองวงลี้ลวงลงไปในหลุมหมายสังหารพรานพอความไปพบผ้ากาสาวะคลุมกายพรานอยู่จึงปล่อย พรานไปพร้อมยอมให้พรานเลื่อยงาแต่โดยดี พรานนำงาทั้งคู่มายถวายแต่พระนาง สุภัทธา เมื่อทอดพระเนตรเห็นงาของสามีในอดีตชาติแล้ว พลันสิ้นพระชนม์ใน ขณะนั้นด้วยทรงเสียพระทัยอย่างรุนแรง (พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 7, 2526: 377-408)

กุสชาดก ท้าวกุสราชแห่งกุสวาศีได้พระนางประภาวดีธิดาท้าวมัทราชเป็น มเหสี ทั้งสองพระองค์จะอยู่ร่วมกันเฉพาะในเวลากลางคืนเท่านั้น เพราะทาง

นครกุสวดีเกรงว่าถ้าหากพระนางประภาวดีได้ทอดพระเนตรเห็นรูปร่างหน้าตาอันอัปลักษณ์ของท่านกุสราชแล้วจะรับไม่ได้ ต่อมาเมื่อพระนางประภาวดีได้ทอดพระเนตรเห็นท่านกุสราช พระนางเสียพระทัยเสด็จหนีกลับสู่บ้านเมืองของท่านกุสราชเสด็จตามไปขอคืนดีและช่วยพระนางประภาวดีให้รอดพ้นจากการคุกคามจากบรรดากษัตริย์ต่างแคว้นที่หมายจะได้พระนางประภาวดีเป็นพระมเหสีจนกระทั่งพระนางพระทัยอ่อน ในตอนท้ายท่านกุสราชกลับมีรูปโฉมที่งดงามและได้ครองคู่กับพระนางประภาวดีอย่างมีความสุขด้วยอาณูภาพแห่งแก้วมณีที่พระอินทร์มอบให้ (พระสุตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 1, 2526: 208-271)

เตมียชาดก พระโพธิสัตว์มีพระนามว่าพระเตมีย์ ทรงเกล้งทำเป็นน่อยเปลี้ยหูหนวกและเป็นใบ้เพราะไม่ยกขึ้นครองราชย์ เนื่องจากทรงระลึกชาติได้ว่าพระองค์เคยเกิดเป็นกษัตริย์ เคยสั่งทำโทษผู้ต้องหาเป็นจำนวนมาก เมื่อสิ้นชีพลงได้ไปเกิดในอบายทนทุกขเวทนาแสนสาหัส พระบิดารับสั่งให้นายสารธินำพระกุมารไปฝังเสีย พระกุมารเปิดเผยความจริงว่าแท้จริงแล้วพระองค์ไม่ได้พิการ พระองค์ทรงออกบวชตามที่ได้ทรงตั้งความปรารถนาไว้ ในชาตินี้พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญขันติบารมี (พระสุตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2, 2526: 208 - 271)

มหาชนกชาดก พระโพธิสัตว์เกิดเป็นพระมหาชนกราชกุมารได้เดินทางโดยสารเรือสำเภาไปต่างเมือง บังเอิญเรือเกิดอัปปางลง พระโพธิสัตว์ว่ายน้ำอยู่ในมหาสมุทรถึง 7 วัน 7 คืน จนกระทั่งนางมณีเมขลาเทพธิดาผู้รักษามหาสมุทรมาช่วยไว้ในที่สุดพระองค์ได้เดินทางมาถึงนครมิถิลลาและได้ขึ้นครองราชสมบัติในกาลต่อมา ในชาตินี้พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญวิริยะบารมี (พระสุตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2, 2526: 93-155)

เนมิราชชาดก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์แห่งนครมิถิลลา ทรงพระนามว่า พระเนมิราช พระองค์ทรงสั่งสอนประชาชนให้ทำทาน รักษาศีล พระอินทร์ได้ให้มาตุลีเทพบุตรนำพระเนมิราชไปชมมรณ สวรรค์ เมื่อพระองค์ก็กลับมายังโลกมนุษย์แล้วทรงนำสิ่งที่พระองค์ได้พบเห็นมาสั่งสอนประชาชนชาวเมืองให้

ละชั่วกลัวบาป ในชาตินี้พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญอธิษฐานบารมี (พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2, 2526: 239-279)

มโหสถชาดก พระโพธิสัตว์เกิดเป็นมหาบัณฑิตแห่งมิลินทรนามว่า มโหสถ ท่านได้ช่วยพระเจ้าวิเทโธราชแก้ไขปัญหามากมาย ให้ลุล่วงไป ในชาตินี้พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญปัญญาบารมี (พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2, 2526: 328-549)

ภริทัตตชาดก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญานาคราชนามว่า ภริทัตต รักษาศีลอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา ท่านอดทนอดกลั้นแม้จะถูกกระทำทารุณจากหมองูด้วยประการต่างๆ เพราะไม่ต้องการทำลายศีลของตนในที่สุดจึงได้รับอิสรภาพ ในชาตินี้พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญศีลบารมี (พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 3, 2526: 28-122)

วิฐูรชาดก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ในสำนักของพระเจ้าธัญชัยโกรพยะแห่งนครอินทปัตย์ แคว้นกุรุนามว่า วิฐูระ นางวิมลาทิพย์เหสีของพญานาคารุณปรารถนาฟังธรรมจากวิฐูรบัณฑิตจึงแสวงทำอุบายว่า แพ้ท้องต้องการกินหัวใจของบัณฑิตผู้นี้ ปุณณยักษเสนาบดีชั้นอาสาทำอุบายเข้าไปเล่นพนันสากับพระเจ้าธัญชัยโกรพยะ เมื่อชนะพนันปุณณยักษก็ได้ขอตัววิฐูระกลับมาয়ันครบาดาล ระหว่างทางยักษคิดหาอุบายฆ่าวิฐูรบัณฑิตเพื่อจะควักเอาดวงใจไปให้นางวิมลาทิพย์แต่ไม่อาจทำอันตรายวิฐูระได้ในที่สุดได้ฟังสาธุธรรมจึงกลับใจนำวิฐูระไปมอบให้พญานาคทั้งสองโดยปลอดภัย หลังจากได้ฟังธรรมจากวิฐูระจนเป็นที่พอใจแล้ว พญานาคารุณได้ให้ปุณณยักษนำวิฐูระไปส่งยังอินทปัตต์นคร ในชาตินี้พระโพธิสัตว์บำเพ็ญสังขารบารมี (พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 3, 2526: 351-483)

เวสสันดรชาดก พระชาติสุดท้ายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญทานบารมี คือ พระราชทานช้างปัจจัยนาเคนทร์ให้แก่พราหมณ์ชวาบาลิงคะ เป็นเหตุให้ชาวเมืองของพระองค์โกรธแค้นและขับไล่พระองค์พร้อมกับพระนางมัทรี พระขาลีและพระกัณหาไปอยู่ในป่า ทรงบริจาคบุตรและภรรยาเป็นทาน พระเจ้ากรุงสมุทัยทรงไถ่พระนัดดาทั้งสองคืนจากพราหมณ์ชุก และเสด็จไปรับพระเวส

สันดรและพระนางมัทรีก็กลับคืนสู่พระนคร (พระสุตฺรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 3, 2526: 599-802)

นิทานที่ยกมากล่าวในคัมภีร์เขมรที่อยู่นอกเหนือจากนิทานธรรมบท และนิทานชาดกมีอยู่ 2 เรื่อง คือ เรื่องของนางปทุมวดี ซึ่งมีที่มาจากอิสิคิลิสุตฺร และเรื่องนางสุชาดา

อิสิคิลิสุตฺร พระพุทธเจ้าทรงเล่าว่า ครั้งหนึ่งมีสตรีผู้หนึ่งอาศัยอยู่ ณ กรุง พาราณสีนำดอกบัวพร้อมด้วยข้าวดอก 500 ดอกไปถวายพระปัจเจกพุทธเจ้า โดยตั้งความปรารถนาว่าขอให้นางจงมีบุตรเท่ากับจำนวนข้าวดอกนี้ ขณะนั้นมีนายพราน 500 คนได้นำเนื้อย่างเข้าไปถวายพระปัจเจกพุทธเจ้าและอิษฐาน ขอให้ไปเกิดเป็นบุตรของนาง คนทั้งหมดได้ไปเกิดบนสวรรค์ เมื่อหมดบุญแล้ว นางได้มาจุติในดอกบัว พระฤๅษีนำมาเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรมให้นามว่า “นางปทุมวดี” เพราะไม่ว่านางจะเดินไปทางใดก็ตามจะมีดอกบัวผุดขึ้นจากพื้นดิน มารองรับเท้าของนางเสมอ เมื่อพระเจ้าพาราณสีทรงทราบจึงทรงรับนางปทุมวดี ไว้เป็นอัครมเหสี พระนางประสูติพระโอรสทั้งสิ้น 500 พระองค์ ต่อมาพระโอรส เหล่านั้นได้สำเร็จเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมด (พระสุตฺรและอรรถกถาแปล มัชฌิมนิกาย อปริปิฏกฉาสกั เล่มที่ 3 ภาคที่ 1, 2525: 336-338)

นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาส นางสุชาดาได้ถวายข้าวมธุปายาส แต่พระสิทธัตถะโพธิสัตว์ด้วยหลงเข้าใจว่าเป็นรุกขเทวดาที่นางเคยได้บนบานไว้ เมื่อครั้งที่ยังเป็นกุลลิตว่า ขอให้นางมีสามีที่เหมาะสม คู่ควรกันและขอให้บุตร คนแรกของนางเป็นชาย เมื่อพระมหาสัตว์รับและฉันข้าวมธุปายาสแล้วพระองค์ ทรงลอยถาดทองคำในแม่น้ำเนรัญชราและทรงนั่งสมาธิจนได้ตรัสรู้

คัมภีร์เล่มนี้มีจำนวนกัณฑ์ทั้งสิ้น 54 กัณฑ์ เรื่องที่มีการอ้างถึงถึงมีทั้งสิ้น 37 เรื่อง ส่วนใหญ่จะอ้างถึงเรื่องละ 1 ครั้ง ยกเว้น เรื่องมีภูฏกฤษณสีวัตตอ้างถึง 2 ครั้ง เทวทัตวัตตอ้างถึง 2 ครั้ง สามวาตวัตตอ้างถึง 6 ครั้ง อนาถปิณฑิกเศรษฐีวัตตอ้างถึง 2 ครั้ง เตมิยชาดกอ้างถึง 2 ครั้ง มหาชนกชาดกอ้างถึง 2 ครั้ง วิฐูรชาดกอ้างถึง 2 ครั้ง เวสสันดรชาดกอ้างถึง 2 ครั้งและอิสิคิลิสุตฺรอ้างถึง 2 ครั้ง

กัณฑ์ที่ 10 นี้กาลพระนิมราชเสด็จลงไปชมสถานนรก กษัตริย์มีพระทัย
สั่นสะท้าน รันทด ขลาดนรก ทำนายทายว่า ไม่ดีเลย ถ้าแสงหามิตรรัก
ของตนไม่ควรเสพคบเลย ระวังมิตรรักโกหก

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเนมิราช กษัตริย์แห่งกรุงมิลินทรได้
ไปเที่ยวชมนรก สวรรค์และนำสิ่งที่ได้ทอดพระเนตรมาสั่งสอนประชาชนให้ละชั่ว
กลัวบาป เห็นได้ว่าเนื้อเรื่องและแนวคิดของชาดกนี้ไม่ได้สัมพันธ์กับคำทำนายใน
คัมภีร์ซึ่งกล่าวถึงเรื่องของการคบมิตรแต่อย่างใด

4.2 เนื้อหาของคำทำนาย

คำทำนายในแต่ละกัณฑ์มีส่วนประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็น
คำทำนายภาพรวมของดวงชะตาว่าดีร้ายประการใด ส่วนที่ 2 เป็นคำทำนาย
รายละเอียดปลีกย่อย เช่น หน้าที่การงาน โชคลาภ สุขภาพ ฯลฯ ซึ่งในแต่ละกัณฑ์
อาจพยากรณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายๆ เรื่องก็ได้ เนื้อหาของคำทำนายทั้ง
54 กัณฑ์สามารถจัดกลุ่มคำทำนายแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ดังนี้

4.2.1 ความปรารถนาต่างๆ โดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจง

นิทานจากพระธรรมบทและชาดกที่สัมพันธ์กับคำทำนายเรื่อง
ความปรารถนาล้วนเป็นคำทำนายในทางที่ดี คือ ความปรารถนาสำเร็จทุกประการ
ได้แก่ เรื่อง ชัมพูกาชีวิตวัตถุ สามาวตีวัตถุ อนภิริตภิกขุวัตถุ อุตตราอุปาสิกาวัตถุ
ปเสนทิโกศลราชวัตถุ วิสาขอุปาสิกาวัตถุ จักขุपालตเถรวัตถุ ลาซเทวธิดาวัตถุ
สังกัจจสามเณรวัตถุ โลพูทายิตเถรวัตถุ โรหิณีชัตติยภิกษุญญาวัตถุ สังกัจจสามเณรวัตถุ
โมรชาดก กุสชาดก เตมียชาดก และเวสสันดรชาดก

4.2.2 หน้าที่การงาน

นิทานจากพระธรรมบทและชาดกที่สัมพันธ์กับคำทำนายเรื่องหน้าที่
การงานแบ่งเป็นคำทำนายในทางดี คือ ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน
มีผู้อุปถัมภ์ ได้แก่ เรื่อง สามาวตีวัตถุ มัญจกฤษณาสีวัตถุ บันทิตสามเณรวัตถุ
ภูริทัตชาดก เรื่องนางสุชาดา วิฐูรชาดก ส่วนคำทำนายในทางไม่ดี ได้แก่ เรื่อง
เทวทัตวัตถุ กาสียกขิณีวัตถุ เรื่องนางปทุมวัตถุ

4.2.3 โชคกลาง

นิทานจากพระธรรมบทและชาดกที่สัมพันธ์กับคำทำนายเรื่องโชคกลาง การเสี่ยงโชค แบ่งเป็นคำทำนายในทางที่ดี ได้แก่ เรื่อง สามาวตีวิตถุ โลลุตทายิต เถรวัตถุ โรหิณีขัตติยภัญญิวัตถุ กุกกุฏมิตตีวิตถุ กัจฉปชาดก เวสสันตรชาดก มโหสถชาดก ส่วนคำทำนายในทางไม่ดี ได้แก่ เรื่อง เทวทัตีวิตถุ

4.2.4 คดีความ

นิทานจากพระธรรมบทและชาดกที่สัมพันธ์กับคำทำนายเรื่องคดีความ แบ่งเป็นคำทำนายในทางที่ดี คือ ชนะคดีความที่ฟ้องร้องกันอยู่ ได้แก่ เรื่อง ปฐมโพธิกาลีวิตถุ กุมภโฆสกีวิตถุ เตมียชาดก เวสสันตรชาดก ส่วนคำทำนายในทางไม่ดี คือ ต้องแพคดีความ ได้แก่ เรื่อง สามาวตีวิตถุ มหาโมคคัลลานัตถะรวัตถุ

4.2.5 โรคภัยไข้เจ็บ

นิทานจากพระธรรมบทและชาดกที่สัมพันธ์กับคำทำนายเรื่องโรคภัย ไข้เจ็บแบ่งเป็นคำทำนายในทางที่ดี คือ โรคภัยไข้เจ็บที่เป็นอยู่ทุเลาลง ได้แก่ มหาชนกชาดก สุขุมสามเณรวัตถุ ส่วนคำทำนายในทางไม่ดี คือ อากาโรยที่ เป็นอยู่รุนแรงมากขึ้น ได้แก่ สามาวตีวิตถุ เทวทัตีวิตถุ

4.2.6 ของหาย

นิทานจากพระธรรมบทและชาดกที่สัมพันธ์กับคำทำนายเรื่องของ หายแบ่งเป็นคำทำนายในทางดี คือ ของหายได้คืน ได้แก่ สังขชาดก เตมียชาดก เวสสันตรชาดก ส่วนคำทำนายในทางไม่ดี คือ ของหายไม่ได้คืน ได้แก่ เรื่อง เทวทัตีวิตถุ

4.2.7 การเดินทาง

นิทานจากพระธรรมบทและชาดกที่สัมพันธ์กับคำทำนายเรื่องการเดินทางเป็นคำทำนายในทางไม่ดี คือ อาจประสบอันตรายจากการเดินทาง ได้แก่ เรื่อง โมรชาดก มหาชนกชาดก

4.2.8 มิตรสหาย

นิทานจากพระธรรมบทและชาดกที่สัมพันธ์กับคำทำนายเรื่องมิตรสหาย เป็นคำทำนายในทางที่ไม่ดี คือ อาจถูกมิตรสหายหลอกหลวง ได้แก่ เนมิราชชาดก

กัณฑ์ที่ 36 นี้กาลพระโพธิสัตว์ถือกำเนิดเป็นช้างเผือกบริสุทธิ์ กาลนั้นพรานไพรยังถูกพระองค์ตัดเองมาขาย ทำนายทายว่า เลวร้ายนัก ต้องทำน้ำมนต์อาบแก้เคราะห์ นิมนต์พระสงฆ์หนึ่งรูป อาจารย์หนึ่งคน

คัมภีร์แนะนำให้ผู้รับคำทำนายไปทำน้ำมนต์อาบแก้เคราะห์โดยนิมนต์พระสงฆ์หนึ่งรูปพร้อมด้วยอาจารย์หนึ่งคนผู้รอบรู้ไสยเวทวิทยาคมมาเป็นผู้ประกอบพิธีให้ การรดน้ำมนต์ถือเป็นพิธีกรรมที่มีมาช้านานปรากฏในคัมภีร์อาถรรพเวทของศาสนาพราหมณ์ใน **รักษมนต์** เรียกว่า **ปรีตตวาลูกา** เชื่อว่า พระพุทธศาสนา น่าจะได้รับคตินี้มาจากพราหมณ์ดังคราวที่พระพุทธเจ้าทรงเสด็จสู่เวสาลีเพื่อระงับภัย 3 ประการที่เกิดขึ้นแก่ชาวเมือง ได้แก่ ทุพภิกขภัย อมนุษย์ภัย และพยาธิภัย พระพุทธเจ้าทรงสอนรัตนสูตรแก่พระอานนท์และให้ทำน้ำพระพุทธมนต์ประพรมให้ทั่วพระนคร (ธนิต อยุธยา, 2537: 7) ความเชื่อเรื่องน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์มีมาแต่ครั้งเขมรโบราณเห็นได้จากการสร้างติวลิ่งคัมพันบนภูเขาพนมกุเลนเพื่อให้ น้ำที่ไหลผ่านติวลิ่งคัมพันนั้นกลายเป็นน้ำอมฤต การรดน้ำมนต์จึงเป็นวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดเพราะสอดคล้องกับคำทำนายข้างต้นที่กล่าวเพียงว่า โชคชะตาเลวร้ายยิ่งนัก แต่ไม่ได้รับรู้ให้แน่ชัดว่าเลวร้ายในเรื่องใด วิธีการแก้ปัญหาจึงต้องเป็นการรดน้ำมนต์ เพราะคนเขมรเชื่อว่าการรดน้ำมนต์สามารถแก้ไขปัญหาได้ทุกเรื่อง

5.2 คัมภีร์ช่วยขัดเกลาพฤติกรรมของคนในสังคม

คัมภีร์ช่วยทำให้เกิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ทางหนึ่ง คำทำนายได้ยกตัวอย่างนิทานในธรรมบทหรือชาดกแสดงโทษของการประพฤตินั้นไม่เหมาะสม ช่วยป้องปรามมิให้การกระทำที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นในสังคม ตัวอย่างเช่น

คถุฉี ๕๐ **ละทลลชฏญญุฉิอหณฺณิสฉาลยญญุฉิอสุ** **ญญุชชุลลหณฺณิส**
ฉะโรลลชฎายสีหิฏเวเภทลล **หณฺณิสศัฏฐ** **ญญุฉาลลหณฺณิสฉาลยเยฉิฉิฏฐิยว** **ฉุหณฺณิส**
ฉิยวศัฏฐาคฉฉิเยศลลชฎายฉฉ **ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ** **เยฉิฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ**

กัณฑ์ที่ 50 นี้กาล สัตว์หงส์กับสัตว์เต่าเป็นเพื่อนรักกัน หงส์ชวนเต่าไปเที่ยวเล่นในป่าหิมพานต์ เต่าตกลง หงส์คาบนำเต่าไปโดยห้ามไม่ให้พูด พอเต่าพูดก็ตกมาถึงดิน กระดองแตกตายไป ทำนายทายว่า ต้องฟังเขา ถ้าไม่ฟังเขาระวังอันตราย

จากปัจจัยภายในและภายนอกซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมิใช่เพื่อเอารัดเอาเปรียบหรือแสวงหาผลประโยชน์จากมนุษย์ด้วยกัน ทว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนในสังคมมีทางออกจากสภาวะทางจิตใจที่ถูกบีบคั้นและเพื่อช่วยจรรโลงสังคมให้ดีขึ้น

การศึกษาวรรณกรรมคัมภีร์ในบทความชิ้นนี้เป็นเพียงการปูทางไปสู่การต่อยอดต่อไปโดยอาจศึกษาเปรียบเทียบกับคัมภีร์ฉบับอื่นๆ ที่พบในพระราชอาณาจักรกัมพูชาหรือเปรียบเทียบกับศาสตรากระบวณหายที่พบทางแถบอีสานใต้หรือศาสตราที่พบทางภาคใต้ของประเทศไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กองแก้ว วีระประจักษ์. 2530. **การทำสมุดไทยและการเตรียมใบลาน**. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ.
- ชนิด อยู่โพธิ์. 2537. **อานุภาพพระปริตต์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปีย์ แสงฉาย. ม.ป.ป. **นิทานธรรมบทฉบับพิสดาร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ลูก ส. ธรรมภักดี.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). 2550. **พระไตรปิฎก สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ทุกนิบาตชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 3**. 2526. กรุงเทพฯ: ศิวพรการพิมพ์.
- พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 5**. 2527. กรุงเทพฯ: ศิวพรการพิมพ์.
- พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 7**. 2526. กรุงเทพฯ: เฉลิมชาญการพิมพ์.
- พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 1-3**. 2526. กรุงเทพฯ: เฉลิมชาญการพิมพ์.

พระสูตรและอรรถกถาแปล ธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1 - 3. 2526.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์หมิงกุฎราชวิทยาลัย.

พระสูตรและอรรถกถาแปล มัชฌิมนิกาย อุปริปัญญาสก์ เล่มที่ 3 ภาคที่ 1.

2525. กรุงเทพฯ: เฉลิมชาฎการพิมพ์.

บทความในวารสาร

วิฑูรย์ คุ่มหอม. 2551. “บทบาทผู้หญิงในสังคมและวัฒนธรรมกัมพูชา ภาพสะท้อน
จากยายหยาดและยายเพ็ญ” ดำรงวิชาการ วารสารรวมบทความทางวิชาการ
คณะโบราณคดี 2545. 7, 1 (มกราคม-มิถุนายน): 127.

ภาษาต่างประเทศ

ฮูจ ฌอนส, สเยซุวาทะสอญรอล. 1967. **ဗေဇာနုဗြေဇိုဝ်း**. ဣန္ဒဝဏ္ဏ: တုဂ္ဂလာလေဗလ္လိန္ဒာ.

ธีร์สละ ฐราจณ. 2005. **ဗျူထိဗိုဝ်းဗြေဇာနုဗြေဇိုဝ်း** ကြေးမုံစာရတနာ.